

Лазар Букумировић

СВЕТИ САВА, СРПСКИ УЧИТЕЉ И ПРОСВЕТИТЕЉ

Вратио се Сава међу свој народ. Дуго га није било, смењивале су се династије, са њима и векови, касније и миленијуми, у њима се губила сећања, рушила као замкови, текле реке, однеле сву крв. Многе су се ствари у међувремену промениле, али њему те промене нису остале непознате, разумео је тајне људског напретка, технологију и демократију. Ипак није му било лако да се оријентише у новом свету, никога није познавао и нико га није познавао. Узнемиравала га је бука, шкрипа точкова, сирене, авиони, навикао је на тишину, на одјеке дисања у манастирским одајама, на молитве, шум воде од које ништа није било битније. Дуго је лутао, није имао где да оде, Рас је нестао, чинило му се да је и Хиландар далеко, ако се уопште налазио тамо где га је оставио. Шуме су биле посечене, није нашао вукове, били су припитомљени, није било више ни срна, ни птица, ни храстова. Гледао је зграде које су замало додиривале небо, толико је човек постао велики, али оне су за њега остајале закључане. Тудио се да не очајава, уздао се у своју веру, као што је то радио док је био жив; она га је спасила бесмисла своје епохе, али ово време није му изгледало људско. Људи су трчали улицама, журили су, није знао зашто. Време је зацело само људски изум, а они су се управо њему потчињавали. Нису се посвећивали себи, све зарад просперитета нације и цивилизације, губили су свој идентитет, за њима ништа није остајало после смрти, болести на коју је чак и Сава био осуђен, болести коју је мислио да је излечио.

Морао је поново да дође. Осећао је да је то дуговао свом народу, осећај кривице га је прогањао го-

динама, наслућивао је пропаст човечанства, рушење зграда, паљење школа, сматрао је да је његов задатак да их спаси, узео је штап и ризу и вратио се. Једино је језик личио на онај из Савиног времена и једино је њега Сава донекле препознао, он је живео са Србима, мењао се са њима, без њих ће нестати, свакако и они без њега. Цео његов народ могао је стати у један град, ту је и живео, остављајући за собом оно што му није било потребно. За један дан обишао их је све. Није спавао, сан му није био потребан, био је мртав, дошао је само да помогне свом народу, али нико није тражио помоћ, није чуо ниједну молитву.

Желео је да прича, пролазио је поред људи и желео им је добар дан, али они су се правили да га нису чули. Није знао шта да ради. Могао је некога да натера да прича са њим, све је могао, људи одавно нису веровали у свемогућност која се противила њиховим пропорцијама логике, ипак није желео да и он одузима слободу свом народу. Он је био њихов учитељ, не владар, упалио им је ватру, а они су је угасили, то је људско схватање слободе. Решио је да чини истинска чуда, чуда која су превазилазила оквире човекове моћи, ударио је штапом и из камена је потекла вода, иста она из које је настао живот, толико велика и света да се могло тврдити да је све саздано од ње, али она се сливала улицама и сметала је аутомобилима, па је брзо исушена. Сава није могао да верује да су људи постали толико заслепљени сјајем своје величанствености и свезнања.

У свом лутању није наишао ни на школе ни на цркве, као да више нису биле потребне. Сећао се свог времена, успомене су навирале и све више се губио у њима, пред собом је видео поља јоргована, Студеницу, Жичу, краљеве, себре, препуштао се мирису тамјана, све је то могло постојати искључиво у Савином сећању, прошло је доста времена откад је по-

следњи јоргован увенуо и откад је последње кандило угашено. Није се дуго задржао на том ходочашћу, краткотрајне су успомене у туђим временима, бришу се, нестају. Није плакао, није имао разлога - његово време је прошло, нека плачу они који спознају ужасе свог времена, ипак није могао да остане миран, сео је на клупу, било му је јасно да је узалуд сишао, пожелело је да се врати.

Поред њега је прошао младић.

„Знате ли ко сам ја?“, упитао га је Сава, био је изгубљен у својој држави, на својој земљи, међу својим људима, тај младић је можда могао да му помогне.

Он ипак није знао, учинило му се неприкладним такво питање од потпуног странца, али му је свеједно одговорио:

„Не знам како се зове.“ Иако га је питао, није превише марио за одговор, било му је доста што зна своје име.

„Немам име“, постиђено му је одговорио Сава.

„Немате име“, поновио је младић, у жељи да нагласи колико то звучи бесмислено.

„Немам, мртав сам“.

Младић се замислио. Овај старац који је седео пред њим пркосио је свему што је знао, најпре је помислио да је све ово шала, али човек пред њим био је очајан. Посумњао је, колико је могао, да је он заиста чак и мртав, да нема име. Али морао га је имати, и мртви га имају, једино оно остаје за њима.

„Истина је, умро сам, чак сам и више пута умро, али данашња смрт је свакако била најболнија. До јуче сам био сигуран да сам Сава, Свети Сава или Растко Немањић, син рашког жупана, Стефана Немање, а сада нисам сигуран ни да сам икада постојао. Прошао сам својом земљом и нисам наишао ни на цркву ни на школу, а био сам сигуран да сам их градио. Нема ни храстова, нису одолели времену, баш као ни ја. Мла-

---

дићу, све ово што видите, докле Вам поглед сеже и још даље, све је то била моја земља, тамо су били моји манастири, ни за њих не могу тврдити да су икада изграђени. Сећања су променљива, као и историја, природа, све је хаос који сам мислио да сам укротио, али сада схватам да сам погрешно. Нисам светац, ни принц, ни вучји пастир, ја сам само човек. Или сам бар био; сад сам мртав, нема места за мене у Вашем времену, младићу, али за Вас још није касно, Ви још постојите. На Вама је да одлучите хоћете ли веровати у Бога, уверавам Вас да вреди веровати, ја сам веровао.“

„Кајете ли се?“, питао га је младић. Сава није знао одговор. Цео свој живот провео је мислећи да је радио исправну ствар, али тог дана се уверио да је то све било бесмислено, да ништа није променио, уверио се да би се све десило и без њега. Једино је у веру и даље био сигуран и заувек ће бити. Чинило му се да је вера једина непроменљива ствар, да она стоји насупрот хаосу и да је она кључ за његово схватање и уређивање.

„Не, младићу, не кајем се. Не знам хоћете ли се Ви кајати. Није лако веровати, иако претпостављам да мислите да је то најлакша ствар, да је лакша од неверовања, атеизма, болести Ваше епохе. На Вама је да одлучите, само Ви можете одлучити, не могу Вас ја посаветовати, Ваше време долази, а моје је одавно прошло; узалуд сам га продужавао, морам поћи“.

Устао је, узео штап, ударио њим и опет је из камена потекла река, последњи Савин поклон народу, нека раде са њом шта год хоће. Разочаран, наставио је да лута градом, као лавиринтом, више се неће враћати, веровао је да је умро последњи пут. У парку је још дуго стајао младић, све време је у себи понављао његово име, као да није смео да га заборави, Свети Сава. Причаће људима о њему, имаће доказ да није све из-

мислио, имаће реку, реку над којом је стајао и у којој је видео свој одраз, личио је на одраз страна.

Сава је још једном погледао град, видео младића, насмешио се и отишао. Младић је урадио исто.

Невена Живановић, Филозофски факултет